

Justyna Łapińska

Katedra Marketingu i Handlu

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Analiza wymiany wewnątrzgałęziowej w czeskim handlu rolno-spożywczym po wejściu do Unii Europejskiej

Wstęp

Przystąpienie do Unii Europejskiej oznaczało dla Republiki Czeskiej i innych krajów członkowskich zniesienie ograniczeń we wzajemnej wymianie handlowej, w tym również rolno-spożywczej. Otwierając swój rynek, Czechy otrzymały jednocześnie możliwość sprzedaży swoich produktów na rozwiniętym rynku europejskim. Po siedmiu latach funkcjonowania w strukturach unijnych można już wyciągnąć pewne wnioski na temat zmian, jakie dokonały się w wielkości i strukturze wymiany handlowej tego typu towarami.

Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie wybranych tendencji rozwojowych w czeskim handlu rolno-spożywczym oraz analiza i ocena intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej Czech w handlu towarami rolno-spożywczymi po wejściu do UE. Badaniem objęto obroty towarami należącymi do sekcji 0, 1 i 4 Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Handlu SITC w latach 2003–2010. Te trzy sekcje obejmują niemal wszystkie towary rolno-spożywcze. Analizy zostały oparte na danych statystycznych pochodzących z bazy danych handlu zagranicznego Republiki Czeskiej, udostępnianej przez czeski urząd statystyczny (Český statistický úřad).

Zarys sytuacji w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi w Republice Czeskiej

Miarą wykorzystywaną do oceny pozycji konkurencyjnej kraju jest jego udział w handlu światowym. Szczególne znaczenie ma strona eksportowa. Udział Czech w światowych obrotach rolno-spożywczych nie jest i nigdy nie był duży. W 2007 r. wynosił w eksporcie 0,55%, natomiast w imporcie 0,72% [FAO Statistical Yearbook 2009].

Po przystąpieniu do Unii Europejskiej obroty Czech w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi istotnie wzrosły. W latach 2003–2010 eksport wzrósł z 1,4 mld EUR do 3,7 mld EUR, natomiast import z 2,1 mld EUR do 5 mld EUR (tab. 1). Szczególnie dużą dynamikę wzrostu zanotowano w pierwszych latach po akcesji. W kolejnych latach obroty artykułami rolno-spożywczymi nadal wzrastały, aż do 2009 r., kiedy to nastąpił ich spadek na skutek kryzysu w gospodarce światowej.

Jednym z ważniejszych kryteriów oceny wyników handlu zagranicznego jest zmiana stanu zrównoważenia obrotów handlowych. Istotna jest nie tylko wielkość salda wymiany i jego zmiana w analizowanym okresie, ale także stopień pokrycia importu eksportem czy też stosunek salda obrotów do eksportu (ewentualnie całkowitych obrotów handlowych).

W 2003 r. ujemne saldo handlu towarami rolno-spożywczymi Czech wyniosło ponad 0,7 mld EUR. W kolejnych latach następował wzrost deficytu handlowego. W 2010 r. obroty handlu artykułami rolno-spożywczymi zakończyły się deficytem w wysokości 1,3 mld EUR. W badanym okresie nieco wyższą dynamikę wzrostu wykazywał eksport niż import, stąd stopień pokrycia importu eksportem wzrósł z prawie 67% w 2003 r. do 74% w 2010 r.

Dominującą rolę w czeskim handlu rolno-spożywczym odgrywają rynki unijne. Udział Unii Europejskiej w czeskim imporcie i eksporcie przekracza 90%. Największym dostawcą towarów rolno-żywnościowych na rynek czeski

Tabela 1

Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w Republice Czeskiej w latach 2003–2010

Lata	Import			Eksport			Saldo	
	wartość (mln EUR)	rok po- przedni = 100	rok 2003 = 100	wartość (mln EUR)	rok po- przedni = 100	rok 2003 = 100	wartość (mln EUR)	stopień pokrycia importu ekspor- tem (%)
2003	2146,88	103,70	100,00	1432,03	108,45	100,00	-714,85	66,70
2004	2654,53	123,65	123,65	1755,65	122,60	122,60	-898,89	66,14
2005	3214,11	121,08	149,71	2417,92	137,72	168,85	-796,19	75,23
2006	3699,27	115,09	172,31	2572,51	106,39	179,64	-1126,77	69,54
2007	4365,45	118,01	203,34	3161,30	122,89	220,76	-1204,15	72,42
2008	4852,45	111,16	226,02	3767,59	119,18	263,09	-1084,86	77,64
2009	4693,25	96,72	218,61	3481,33	92,40	243,11	-1211,92	74,18
2010	5002,42	106,59	233,01	3712,71	106,65	259,26	-1289,71	74,22

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Databáze zahraničního obchodu, <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO> (dostęp 15.06.2011 r.).

są Niemcy (25,5% udział w 2009 r.), drugie miejsce zajmuje Polska (14,8% w 2009 r.). Czeskie produkty rolno-spożywcze są eksportowane głównie na rynek słowacki (26,4%) i niemiecki (23,3%) [Pohlová 2011].

Istota handlu wewnątrzgałęziowego i metoda jego pomiaru

Według najczęściej cytowanych w literaturze definicji, *wymiana wewnątrzgałęziowa lub inaczej dwukierunkowa polega na jednoczesnym eksporcie i imporcie produktów (także zespołów, podzespołów i części składowych) pochodzących z tej samej gałęzi, będących bliskimi substytutami w sferze konsumpcji, produkcji lub obu tych sferach łącznie* [Grubel, Lloyd 1975, s. 35]

Handel wewnątrzgałęziowy jest źródłem wielu korzyści. Daje przede wszystkim konsumentom we wszystkich krajach uczestniczących w wymianie możliwość lepszego zaspokojenia swoich potrzeb przez oferowanie na ich rynkach szerszej gamy odmian produktów zróżnicowanych. Ponadto, tego typu specjalizacja pozwala lepiej wykorzystać rosnące korzyści skali. Produkcja w dłuższych seriach, będąca efektem wydłużenia serii produkcyjnych w wyniku sprzedaży produktów zarówno na rynek krajowy, jak i zagraniczny, umożliwia wzrost efektywności i redukcję kosztów przeciętnych. W konsekwencji ceny poszczególnych odmian produktów również ulegają obniżeniu [Czarny 2002].

Światowy dorobek nauki w zakresie metod pomiaru handlu wewnątrzgałęziowego jest bogaty¹. Najczęściej jednak w badaniach empirycznych wykorzystuje się wskaźnik Grubela-Lloyda, który na poziomie pojedynczych gałęzi (grup towarowych) przyjmuje następującą postać [Grubel, Lloyd 1971, s. 496]:

$$GLI_i = \frac{x_i + m_i - |x_i - m_i|}{x_i + m_i}$$

gdzie:

x_i – eksport towarów należących do i -tej gałęzi,

m_i – import towarów należących do i -tej gałęzi.

¹ Przegląd metod pomiaru intensywności i struktury handlu wewnątrzgałęziowego w polskiej literaturze przedstawiają m. in. Misala i Pluciński [2000] oraz Czarny [2002].

W przypadku analizy intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej w handlu globalnym danego kraju stosuje się indeks agregatowy, który ma następującą postać:

$$GLI = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i + m_i) - \sum_{i=1}^n |x_i - m_i|}{\sum_{i=1}^n (x_i + m_i)}$$

Indeks Grubela-Lloyda przyjmuje wartości z przedziału [0;1]. Im wyższa wartość wskaźnika, tym większe znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w obrotach handlowych badanego kraju. Na poziom wskaźnika określającego intensywność handlu wewnątrzgałęziowego istotnie wpływa stopień agregacji danych. Im jest on wyższy, tym większe wartości przyjmuje wskaźnik obrotów dwukierunkowych. Najczęściej w badaniach empirycznych, w których bazuje się na Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Handlu SITC, tego typu wskaźniki oblicza się dla danych w dezagregacji trzystopniowej. Większość badaczy zajmujących się problematyką handlu twierdzi, że taki poziom jest najwłaściwszy, ponieważ stanowi najbliższe przybliżenie pojęcia gałęzi [Pombo 2001; Greenaway, Milner 1985].

Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w czeskim handlu rolno-spożywczym

Analiza intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej w czeskim handlu rolno-spożywczym w latach 2003–2010 pozwala stwierdzić, iż w niewielkim stopniu wzrosło znaczenie obrotów wewnątrzgałęziowych. W 2003 r. średnioważony poziom intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej, wyznaczony dla wszystkich towarów objętych analizą, wynosił 0,62, natomiast w 2010 r. – 0,65 (tab. 2).

Niski poziom wskaźników handlu dwukierunkowego jest przede wszystkim konsekwencją niekorzystnej pozycji konkurencyjnej czeskiego sektora rolno-

Tabela 2

Wymiana wewnątrzgałęziowa w handlu towarami rolno-spożywczymi w Republice Czeskiej w latach 2003–2010 według sekcji SITC

Wskaźnik	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GL _{SITC 0,1,4}	0,62	0,63	0,64	0,63	0,66	0,66	0,64	0,65
GL _{SITC 0}	0,61	0,60	0,59	0,60	0,61	0,63	0,62	0,62
GL _{SITC 1}	0,78	0,90	0,93	0,87	0,91	0,79	0,80	0,78
GL _{SITC 4}	0,42	0,40	0,66	0,59	0,72	0,76	0,62	0,66

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Databáze zahraničního obchodu, <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO> (dostęp 15.06.2011 r.).

-żywnościowego na rynku unijnym. Liberalizacja wymiany handlowej artykułami rolno-spożywczymi i związana z nią konieczność konkutowania w zupełnie nowych uwarunkowaniach ujawniła słabe przygotowanie w tym zakresie czeskich producentów towarów żywnościowych. Okres przedakcesyjny nie został w pełni przez nich wykorzystany na poprawę jakości produktów oraz poszerzenie oferowanego asortymentu [Kraus, Bašek 2009]. Problemami są także niewystarczająca znajomość rynków zagranicznych oraz zbyt niskie nakłady na promocję czeskiej żywności na tych rynkach.

Różnym poziomem handlu wewnątrzgałęziowego charakteryzowały się poszczególne sekcje, tworzące kategorię produktów rolno-spożywczych. W całym analizowanym okresie najwyższe wskaźniki były osiągnięte w sekcji SITC 1 – napoje i tytoń. Warto jednak zaznaczyć, iż towary należące do tej sekcji nie odgrywają zbyt dużej roli w czeskim handlu rolno-spożywczym. W 2010 r. stanowiły jedynie 13,6% obrotów handlowych, stąd też nie wpływają istotnie na poprawę średniego wskaźnika obrotów wewnątrzgałęziowych w handlu towarami rolno-żywnościowymi. Największe znaczenie w handlu rolno-spożywczym ma sekcja SITC 0 – żywność i zwierzęta żywe (prawie 83% udział w obrotach). W tej sekcji jednak notuje się najniższe indeksy handlu wewnątrzgałęziowego.

Z analizy wskaźników indywidualnych, wyznaczonych dla poszczególnych gałęzi (3-cyfrowych kategorii SITC), wynika, że niewiele jest w czeskim handlu rolno-spożywczym grup towarowych, gdzie handel dwukierunkowy stanowi dominującą formę wymiany (tab. 3).

Najwyższym poziomem wymiany wewnątrzgałęziowej odznaczały się w ostatnich latach grupy towarowe obejmujące przetwory zbożowe i przetwory z mąki (w 2010 r. $GLI_i=1,00$) oraz cukier melasę i miód ($GLI_i=0,96$ w 2010 r.). Produkty należące do tych kategorii handlowych nie odgrywają jednak większej roli w czeskim handlu rolno-spożywczym. Łączny udział obu tych grup w eksporcie to 1,1%, natomiast w imporcie 0,8%. Nie wpływają one zatem w sposób istotny na poprawę średniego wskaźnika wymiany wewnątrzgałęziowej w handlu produktami rolno-spożywczymi.

Do grup towarowych, które od wielu lat osiągają wysokie wskaźniki handlu wewnątrzgałęziowego należą napoje alkoholowe oraz bezalkoholowe. W obu przypadkach po wejściu do Unii Europejskiej wskaźniki handlu dwukierunkowego nie obniżyły się poniżej poziomu 0,9. W 2010 r. dla napojów bezalkoholowych wskaźnik GLI_i wyniósł 0,93, natomiast dla alkoholowych 0,94. Te dwie grupy towarowe również nie odgrywają znaczącej roli w czeskim handlu rolno-spożywczym. Ich łączny udział w imporcie i eksporcie nie przekracza bowiem 1%.

Tabela 3

Wskaźniki intensywności handlu wewnątrzgałęziowego *GLI*, w handlu rolno-spożywczym w Republice Czeskiej w latach 2003–2010 według grup towarowych SITC

SITC	Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
001	Zwierzęta żywe	0,48	0,29	0,40	0,38	0,38	0,49	0,59	0,53
011	Mięso wołowe świeże, chłodzone lub mrożone	0,77	0,28	0,22	0,28	0,32	0,48	0,39	0,45
012	Mięso i jadalne podroby świeże, chłodzone lub mrożone (bez mięsa wołowego)	0,61	0,55	0,48	0,41	0,45	0,44	0,39	0,39
016	Mięso i podroby jadalne solone, suszone, wędzone	0,01	0,18	0,40	0,53	0,40	0,55	0,51	0,59
017	Mięso i podroby jadalne pozostałe	0,48	0,64	0,84	0,83	0,78	0,86	0,92	0,95
022	Mleko i śmietana	0,71	0,61	0,57	0,52	0,50	0,49	0,52	0,49
023	Masło	0,45	0,52	0,90	0,92	0,98	0,87	0,71	0,50
024	Ser i twaróg	0,83	0,70	0,64	0,59	0,53	0,57	0,55	0,59
025	Jaja świeże	0,64	0,96	0,81	0,75	0,61	0,62	0,65	0,67
034	Ryby świeże, chłodzone, mrożone	0,92	0,89	0,82	0,82	0,81	0,73	0,74	0,79
035	Ryby solone, suszone, wędzone	0,17	0,49	0,40	0,45	0,47	0,59	0,61	0,48
036	Skorupiaki i mięczaki świeże, chłodzone	0,15	0,12	0,14	0,18	0,19	0,19	0,22	0,21
037	Ryby, skorupiaki i mięczaki preparowane, konserwowane	0,18	0,28	0,33	0,29	0,35	0,33	0,39	0,39
041	Pszenica	0,03	0,23	0,03	0,11	0,09	0,09	0,05	0,06
042	Ryż	0,36	0,28	0,30	0,35	0,47	0,42	0,49	0,51
043	Jęczmień niemieleny	0,22	0,12	0,02	0,73	0,72	0,56	0,19	0,38
044	Kukurydza	0,88	0,66	0,92	0,58	0,80	0,71	0,55	0,74
045	Zboże niemielenie	0,81	0,81	0,18	0,77	0,65	0,50	0,25	0,38
046	Grysik i mąka pszenna	0,78	0,93	0,97	0,46	0,47	0,76	0,36	0,44
047	Grysik i mąka ze zbóż	0,14	0,51	0,77	0,81	0,24	0,23	0,54	0,18
048	Przetwory zbożowe i przetwory z mąki	0,99	0,98	0,91	0,94	0,95	0,98	0,98	1,00
054	Warzywa świeże, chłodzone, mrożone	0,34	0,40	0,45	0,45	0,44	0,49	0,48	0,45
056	Warzywa – korzenie i bulwy przetworzone	0,41	0,39	0,50	0,49	0,48	0,47	0,49	0,45
057	Owoce i orzechy świeże lub suszone	0,14	0,28	0,43	0,31	0,34	0,32	0,34	0,39
058	Owoce konserwowane i przetwory owocowe	0,55	0,64	0,65	0,56	0,51	0,48	0,47	0,45
059	Soki owocowe i warzywne	0,68	0,67	0,63	0,60	0,63	0,52	0,50	0,50
061	Cukier, melasa i miód	0,81	0,54	0,53	0,74	0,82	0,91	0,95	0,96
062	Wyroby cukiernicze	0,63	0,66	0,74	0,71	0,77	0,71	0,72	0,71
071	Kawa i jej pochodne	0,84	0,80	0,83	0,71	0,68	0,65	0,77	0,83

cd. tab. 3

SITC	Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
072	Kakao	0,88	0,76	0,05	0,05	0,04	0,03	0,06	0,10
073	Czekolada i inne produkty żywnościowe zawierające kakao	0,77	0,71	0,74	0,76	0,80	0,87	0,81	0,82
074	Herbata	0,33	0,25	0,26	0,37	0,50	0,60	0,51	0,51
075	Przyprawy	0,60	0,40	0,30	0,36	0,38	0,44	0,39	0,44
081	Pasza dla zwierząt	0,44	0,42	0,57	0,61	0,68	0,69	0,62	0,79
091	Margaryna i tłuszcze podobne	0,78	0,68	0,77	0,81	0,68	0,97	0,87	0,29
098	Produkty i przetwory spożywcze gdzie indziej niewymienione	0,80	0,82	0,83	0,84	0,90	0,94	0,93	0,87
111	Napoje bezalkoholowe	0,87	0,97	0,98	0,93	0,90	0,97	0,91	0,93
112	Napoje alkoholowe	0,94	0,98	1,00	1,00	0,99	0,98	0,96	0,94
121	Tytoń nieprzetworzony, odpady tytoniowe	0,07	0,11	0,08	0,34	0,27	0,34	0,13	0,23
122	Tytoń przetworzony i wyroby	0,69	0,99	0,98	0,74	0,94	0,48	0,63	0,63
411	Oleje i tłuszcze zwierzęce	0,21	0,24	0,37	0,54	0,43	0,36	0,51	0,53
421	Oleje i tłuszcze roślinne surowe, rafinowane, miękkie	0,35	0,36	0,83	0,78	0,97	0,92	0,59	0,76
422	Oleje i tłuszcze roślinne stałe, surowe, rafinowane i inne niż miękkie	0,06	0,09	0,14	0,08	0,12	0,21	0,16	0,10
431	Olej i tłuszcze zwierzęce i roślinne	0,87	0,71	0,72	0,25	0,26	0,49	0,87	0,30

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Databáze zahraničního obchodu, <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO>. STAZO (dostęp 15.06.2011 r.).

Wymiana wewnątrzgałęziowa jest także dominującą formą handlu w zakresie mięsa i podrobów jadalnych ($GII_i = 0,95$ w 2010 r.), pasz dla zwierząt ($GII_i = 0,79$), czekolady i innych produktów żywnościowych zawierających kakao ($GII_i = 0,82$), wyrobów cukierniczych ($GII_i = 0,71$), ryb świeżych i mrożonych ($GII_i = 0,79$) oraz kukurydzy ($GII_i = 0,74$).

Grupą towarową, w której notowane są najniższe wskaźniki handlu wewnątrzgałęziowego jest SITC 041 (pszenica). W 2010 r. wskaźnik GII_i wyniósł dla handlu pszenicą jedynie 0,06. Niski poziom wymiany dwukierunkowej w tej kategorii wynika z faktu nadprodukcji tego zboża w Republice Czeskiej. Stąd stosunkowo wysoki eksport pszenicy – 178,3 mln EUR (w 2010 r.), import zaś niewielki, jedynie bowiem 5,4 mln EUR. Do kategorii, które również odznaczają się bardzo niskim poziomem intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej należą SITC 422 (oleje i tłuszcze roślinne stałe, surowe, rafinowane i inne niż miękkie) oraz SITC 072 (kakao). W obu grupach towarowych wskaźnik GII_i osiągnął w 2010 r. wartość 0,1.

Pogłębiona analiza wewnątrzgałęziowych obrotów rolno-spożywczych pokazuje, iż tego typu wymiana ma w Republice Czeskiej przede wszystkim charakter handlu wewnątrzgałęziowego typu wertykalnego (pionowego), który polega na wymianie dóbr podobnych (substytucyjnych) o zróżnicowanych cenie i jakości. Czechy eksportują głównie produkty tańsze, mniej przetworzone, importują zaś w ramach tej samej gałęzi (grupy towarowej) dobra droższe, bardziej przetworzone, czasem lepsze jakościowo, na które istnieje w kraju zapotrzebowanie wśród bardziej zamożnych klientów.

Podsumowanie

Równoległy import i eksport produktów podobnych należących do tej samej gałęzi odgrywa coraz większą rolę w światowych obrotach handlowych. Wzrost intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej traktuje się zazwyczaj jako przejaw wzrostu konkurencyjności kraju w handlu międzynarodowym. Rozwój tego typu wymiany przynosi bowiem gospodarkom wymierne korzyści. Pozwala bardziej efektywnie wykorzystać zasoby, przyczynia się do osiągnięcia ekonomii skali w sferze produkcji i konsumpcji. Nie bez znaczenia jest również fakt lepszego zaspokajania potrzeb konsumentów.

Po siedmiu latach funkcjonowania Republiki Czeskiej w strukturach unijnych można stwierdzić, że członkostwo w Unii Europejskiej nie przyniosło istotnej poprawy sytuacji w handlu zagranicznym, towarami rolno-spożywczymi. Z przeprowadzonych analiz wynika, że tego typu produkty generują deficyt bilansu handlowego w wysokości prawie 1,3 mld EUR. Z analizy obrotów wewnątrzgałęziowych wynika, iż w latach 2003–2010 nieznacznie tylko wzrósł stopień intensywności wymiany dwukierunkowej w handlu rolno-żywnościowym. W 2003 r. średnia intensywność tego typu handlu liczona indeksem Grubela-Lloyda wynosiła 0,62, siedem lat później osiągnęła poziom 0,65. Niestety, towary o najwyższych wskaźnikach wymiany wewnątrzgałęziowej mają niewielki udział w całkowitych obrotach rolno-spożywczych.

Czeski sektor żywnościowy po przystąpieniu do Wspólnoty nie wykorzystał szansy, jaką dała pełna liberalizacja wymiany handlowej produktami rolno-spożywczymi. Wejście do Unii Europejskiej ujawniło przede wszystkim braki w zakresie znajomości uwarunkowań rynków zagranicznych oraz niewystarczającą promocję czeskiej żywności na unijnym rynku. Producenci towarów żywnościowych okres przedakcesyjny w niewielkim tylko stopniu wykorzystali na polepszanie jakości oraz poszerzenie asortymentu wytwarzanych produktów. Efekty tych zaniedbań znajdują obecnie swoje odzwierciedlenie w niekorzystnej pozycji konkurencyjnej czeskiego sektora rolno-żywnościowego.

Literatura

- CZARNY E. 2002: *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgaleziowego*. Monografie i Opracowania, z. 496, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa.
- Databáze zahraničního obchodu*, <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>.
- FAO Statistical Yearbook 2009*, <http://www.fao.org/economic/the-statistics-division-ess/publications-studies/statistical-yearbook>.
- GREENAWAY D., MILNER C. 1985: *Categorical Aggregation and International Trade. A Reply*. The Economic Journal, Vol. 95, s. 486–487.
- GRUBEL H.G., LLOYD P.J. 1971: *The Empirical Measurement of Intra-Industry Trade*. The Economic Record, Vol. 47, s. 494–517.
- GRUBEL H.G., LLOYD P.J. 1975: *Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products*. Macmillan, London.
- KRAUS J., BAŠEK V. 2009: *Český agrární zahraniční obchod pět let po vstupu do Evropské unie*. Bulletin ÚZEI, Ústav zemědělské ekonomiky a informací, č. 5.
- MISALA J., PLUCIŃSKI E.M. 2000: *Handel wewnątrzgaleziowy między Polską a Unią Europejską. Teoria i praktyka*. Kolegium Gospodarki Światowej, SGH, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa.
- POHLOVÁ K. 2011: *Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2009*. Ústav zemědělské ekonomiky a informací, č. 104.
- POMBO C. 2001: *Intra-Industry Trade and Innovation: An Empirical Study of the Colombian Manufacturing Industry*. International Review of Applied Economics, Vol. 15, s. 77–106.

Analysis of intra-industry trade in Czech agricultural and food trade after the accession to the European Union

Abstract

Seven years have passed since Czech Republic joined the European Union. It is not a particularly long period; nevertheless, the first summaries of the accession results can be made. The presented paper carried out analysis of the intra-industry trade of the Czech Republic in the agriculture and food products trade. The calculations were made using Grubel-Lloyd indicator. The research shows that the share of intra-industry trade increased from 0.62 in 2003 to 0.65 in 2010.